

16. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri
Book of Proceeding 16th International Congress on Social Studies with Recent Researches
كتاب المتون الكاملة للمؤتمر الدولي السادس عشر للدراسات الاجتماعية والتاريخية والقانونية

Editörler - المحررين - Editors

Prof. Dr. Ömer Bozkurt - Prof. Dr. Hatem Fahd Hno
Dr. Asad Layek

Cilt IV - المجلد الرابع - Volume IV

ISBN: 978-605-71564-5-7

Yayımlanma Tarihi (Publishing Date): 15.10.2022

Yayınevi (Publishing House): Recent Academic Studies

16. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

كتاب المتون الكاملة للمؤتمر الدولي السادس عشر للدراسات الاجتماعية والتاريخية والقانونية

Book of Proceeding 16th International Congress on Social Studies with Recent Researches

Editörler: Ömer Bozkurt, Hatem Fahd Hno, Asad Layek,

Yayıncılık Sertifika No: 49062

Genel Yayın Yönetmeni: Hasan BASKIN

Kapak Resmi:

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

1. Basım, Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)

210 x 297 mm

Kaynakça var, dizin yok.

ISBN 978-605-71564-5-7

1. Sosyal Bilimler 2. Kongreler ve toplantılar 3. Tam Metinler

PDF yayın

Yayımlanma adresi: <https://www.recentsocialstudies.org/tr/>

Recent Academic Studies

Yeni Pazar Mh. Ali Okumuş Cad. Mevlana Sitesi A Blok – Çayeli / Rize

Kongre Onursal Başkanları

Prof. Dr. İbrahim Özcoşar - Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Abed Elrahim Azzam Mohammad Marashdeh - Ajloun National University
Rektörü Vekili

Düzenleme Kurulu

Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Ömer Bozkurt - Mardin Artuklu Üniversitesi

Düzenleme Kurulu Üyeleri

Prof. Dr. Hatem Fahad Hno - University of Mosul (Irak)

Doç. Dr. İzzet Karakulak - Mardin Artuklu Üniversitesi

Dr. Nəriman Bəhram oğlu Boyukkisi - Azerbaijan University (Azerbaycan)

Dr. Said Assil -Regional Center for Education and Training Professions (Fas)

Dr. Sid Ahmed Soufiane - Annaba University (Cezayir)

Türkiye'de Yapılan Başvuruları Değerlendirme Kurulu

Prof. Dr. Boumana Mohamed, University of Zian Achour Djelfa - Cezayir

Prof. Dr. İsmail Sevinç, Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa Bekmezci, Toros Üniversitesi

Prof. Dr. Uğur Özgöker, İstanbul Arel Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşegül Türk, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Ender Durualp, Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Erkan Arı, Dumlupınar Üniversitesi

Doç. Dr. Ertuğrul Güreşçi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Doç. Dr. Güler Tozkoparan, Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. H. Burçin Henden Şolt, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Doç. Dr. Hakan Eygü, Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Kübra Önder, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Doç. Dr. Melissa Nihal Cagle, Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Ömer Alkan, Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Özkan Bilgili, İzmir Demokrasi Üniversitesi

Doç. Dr. Serdar Ünal, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Doç. Dr. Serkan Düz, İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Şermin Tağ Kalafatoğlu, Ordu Üniversitesi

Dr. Elhadi Amer, University of Zian Achour Djelfa - Cezayir

Dr. Esra Özkan Pir, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Dr. Evrim Kabukcu, Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Dr. Fatih Akbayır, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Dr. Gizem Özgürel, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Gülümsel Durhan, Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Hünkâr Güler, Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. İdris Turan, Hakkâri Üniversitesi
Dr. İlkim Markoç, Yıldız Teknik Üniversitesi
Dr. Kenan Orçanlı, Toros Üniversitesi
Dr. Kurtuluş Merdan, Gümüşhane Üniversitesi
Dr. Mahsum Avcı, Bingöl Üniversitesi
Dr. Mustafa İyibildiren, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Ozan Selçuk, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Dr. Recep Kıvanç Arslan, Ordu Üniversitesi
Dr. Reyhan Rafet Can, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Dr. Ruhan İri, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Saliha Emre Deveci, Gaziantep Üniversitesi
Dr. Selda Geyik Yıldırım, Kafkas Üniversitesi
Dr. Selen Butgel Tunalı, Nişantaşı Üniversitesi
Dr. Serdar Çakan, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Dr. Serhat Soyşekerci, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Suzan Urgan, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Dr. Yasin Akyıldız, Kırklareli Üniversitesi
Dr. Yaşar Yeşilyurt, Samsun Üniversitesi
Dr. Z. Burcu Şahin, Gelişim Üniversitesi

Sekreteryâ

Ar. Gör. Kevser Yılmaz
Dokuz Eylül Üniversitesi

Uluslararası Bildirileri Değerlendirme Kurulu

اللجنة التحضيرية

أ.م.د حاتم فهد هنو	جامعة الموصل - العراق رئيساً
د. جوهر بلحناني	جامعة معسكر الجزائر
د. محمد فارضي	جامعة الحسن الأول - المغرب
أ.م.د احلام صالح وهب	جامعة الموصل - كلية التربية الاساسية العراق
ناصر عبدالله علي عون	جامعة المرقب - دولة ليبيا
د. بن صفية سفيان	جامعة محمد لمين دباغين ، سطيف 2 الجزائر.
د صيد أحمد سفيان	جامعة عنابة الجزائر
د. نورية سولمية	جامعة مصطفى اسطمبولي معسكر، الجزائر
أ.د. سوهيلة لغرس	جامعة مصطفى اسطمبولي معسكر، الجزائر
د. أسماء قواسمية	جامعة سوق أهراس - الجزائر
م. ندى محمود ذنون الكبرى	جامعة الموصل كلية الحقوق - العراق
م. د. وسن زينو حمد خليل	جامعة الموصل / كلية الآداب / العراق
م.د سجي مشعل رشيد	جامعة الموصل / كلية الآداب / العراق
م.م افنان مظهر فرهود	كلية بلاد الرافدين الجامعة
م.م فرحان حاوي احمد	مديرية الوقف السني / صلاح الدين

اللجنة العلمية

أ.م.د حاتم فهد هنو	جامعة الموصل - العراق
أ.د. اسماعيلي يامنة	جامعة المسيلة - الجزائر
أ.د. العربي حران	جامعة الأغواط - الجزائر
أ.د. علي محمد الأحمر	جامعة ميدغري - نيجيريا
أ.د. لخضر رويحي	جامعة المسيلة الجزائر
أ.د. رغد عبد الكريم احمد	جامعة الموصل كلية الآداب
أ.م.امثال شهاب احمد	الجامعة التقنية الشمالية
أ.د. حياة كتاب	كلية العلوم الإنسانية جامعة المسيلة ، الجزائر
د. حسن قصاب	كلية الشريعة، جامعة ابن زهر، أكادير، المغرب
د. محمد فارضي	المدرسة الوطنية للتجارة والتسيير . جامعة الحسن الأول، سطات، المغرب

د. نور ثاني	جامعة بايرو - كنو - نيجيريا
أ.م.م. منى حازم يحيى	الجامعة التقنية الوسطى / العراق
د. أحمد محمد قعدان	أكاديمية القاسمي - فلسطين
أ.م.د. بوخال لخضر	المركز الجامعي صالحى - الجزائر
أ.م.د. نجلاء سويد إبراهيم صالح	الكلية التربوية المفتوحة - مركز الكرخ الدراسي / العراق
م.د. واثقة حازم جاسم	المديرية العامة لتربية نينوى - العراق
أ.م.د. هناء سالم ضايح	جامعة الموصل / كلية الآداب - العراق
م.د. سيماء فيصل محمد	جامعة الموصل / كلية الآداب - العراق
أ.م.د. ناديا خير الدين عزيز السيد حاتم	جامعة الموصل - كلية الحقوق العراق
د. قنشوبة عبد الرحمان	جامعة الجلفة - الجزائر
أ.د. بلحضرى بلوفة	جامعة عبد الحميد بن باديس، مستغانم، الجزائر.
أ.م.د. رنا سلام أمانة	جامعة النهريين - كلية الحقوق العراق
د. صيد حاتم	جامعة محمد بوضياف مسيلة - الجزائر
أ.م.د. علي حمزة عباس	جامعة الموصل - كلية التربية الاساسية العراق
أ.م.د. كفاح عباس رمضان	جامعة الموصل - مركز الدراسات الاقليمية العراق
د. توفيق أبوبكر	جامعة بايرو - كنو - نيجيريا
أ.م.د. فائق موفق فاضل	جامعة الحمدانية - كلية التربية - العراق
د. احمد وارث	جامعة الجزائر 2 الجزائر
أ.م.د. الاء حماد رجه	جامعة بغداد / كلية الآداب
أ.د. أحقو علي	كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية . جامعة باتنة 1- الجزائر
د. فاطمة بقدي	جامعة الجزائر 03 الجزائر
أ.م.د. داليا طارق عبد الفتاح	جامعة الموصل كلية الآداب العراق
د. الطنازقي ، علي محمد علي	الجامعة الأسمرية الإسلامية - ليبيا
م.د. سيماء فيصل محمد	جامعة الموصل كلية الآداب العراق
د. ماجد عبد العزيز الخواج	الجامعة الأردنية - الأردن
الدكتور. علي بن مناور بن رده الجهني	أستاذ مشارك- جامعة تبوك- السعودية
م.د. سحى قحطان محمد	جامعة الموصل كلية الآداب العراق
م.د. لقاء خليل اسماعيل	مديرية تربية نينوى / ثانوية المعرفة للبنات / العراق
م.د. طارق مهدي عباس عبيد	مديرية تربية بابل / العراق
د. معاذ عبداللطيف النايف	كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية - جامعة زايد . أبوظبي - الإمارات العربية المتحدة

مقدمة

مع تطور مناهج البحث العلمي وتنوع غاياته ومراميه، غدت العلوم الاجتماعية والتاريخية والقانونية أكثر التصاقا بالحياة المتسارعة، ففي كل يوم كشف جديد، وفي كل حين نظريات متجددة، تثبت على الدوام أن العلم الذي لا يزكو يموت، وزكاء كل علم ومعرفة في إنفاقه في قاعات الدرس وتحصيله بين أوراق الكتب والمجلات، ولكن أنى لصاحب العلم أن بسطع، وللمعرفة أن تزكو إذا كنا جزرا متباعدة لا تتصل ببعضها بوثائق يسند بعضها بعضا.

من هنا تأتي أهمية المؤتمرات والملتقيات العلمية التي تجسر تلك الهوة بين العلماء فيجتمع عالم آثار مصري بزيميله العراقي، ويلتقي عالم فقه مجدد من المغرب بعالم من تركيا، ويتناقش عالم من الجزائر مع باحث من مصر، ويلتقي ابن سواحل عمان بابن شواطئ تونس، فتزداد المعرفة وتزكو، ويبدأ حبل من الود سبيلا الى التعارف وتلاقح الافكار مهما كانت متباعدة.

لقد حرصنا في جمعية احترام العلوم على الوفاء بمؤتمراتنا في موعدها كل حين، وفي كل مرة نأمل أن نحمل جديدا للباحثين يرفع من سوية البحث العلمي من جانب، ويسهم في رفع سوية وكفاءة وتصنيف جامعاتنا من جانب آخر.

من هنا كان لنا الحظ في مؤتمرنا السادس عشر أن نحصل على التعريف الالكتروني DOI بحيث غدا لكل بحث يقدمه الباحثون يمتلك شيفرة تعريفية على شبكة الانترنت تحفظ حقه كمؤلف وتضمن حضور اسمه عند العطف والاقْتباس، في خطوة نرجو منها أن تكون حفضا لحقوق مؤلفينا من جانب، وتغدو أبحاثهم أكثر اعتمادية في الجامعات.

و ان لا بد لكل عمل ان يشوبه الخلل والنقصان فإن الكمال لله سبحانه وتعالى وحده فنرجوا ان نكون وفقنا بهذا العمل خدمة للعلم والمعرفة ومن الله التوفيق

أ.د. عمر بوزكورت . جامعة ماردين ارتقلو . تركيا

رئيس المؤتمر

ÖN SÖZ

16. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi, 28-31 Ekim 2022 tarihlerinde Antalya'da gerçekleşti. Bu kongre, Saygın Bilim Derneği'nin (Saybilder) organizasyonunda ve Mardin Artuklu Üniversitesi ile Ajloun National University'nin (Ürdün) ilmi desteği ile düzenlenmektedir. Kongreye 6 farklı ülkeden davetli konuşmacı katıldı. Aynı zamanda Türkçe, İngilizce ve Arapça duyurular yapılarak bilim insanlarına çağrıda bulunulmuştur. Bu çağrılar sonucunda 80'i Türk bilim insanları tarafından ve 84'ü farklı ülkelerden (ABD, Azerbaycan, Cezayir, Filistin, Irak, Kuveyt, Mali, Mısır, Morocco, Suudi Arabistan, UAE ve Ürdün) katılan bilim insanları tarafından hazırlanmış toplam 164 sözlü bildiri sunuma uygun bulunmuştur. Tüm bildiriler üç hakemin onayına sunulmuştur. Hakemlerin en az iki tanesinden olur alan bildiriler programa dâhil edilmiştir. Aksi takdirde bir görüş bildirildiğinde ise bildiriler ret edilerek başvuruları iptal edilmiştir. Bu süreç içerisinde bildirilerin önemli bir kısmına hakemlerden düzeltme talebi gelmiştir. Hakemler tarafından talep edilen düzeltmelerin yapılıp yapılmadığı da özenle kontrol edilmiş ve düzeltilenler sonra kabul mektupları düzenlenerek yazarlarına gönderilmiştir.

Bu kitapta kongrede sunum yapan bilim insanlarının bildirinin tam metinleri yer almaktadır. Kongreye iştirak edemeyen ve bu konulara ilgi duyan kimselerin metinlerden istifade edebilmesini sağlayacak olan bu çalışmanın bilim dünyasına hayırlara vesile olmasını diliyorum.

15.10.2022

Prof. Dr. Ömer Bozkurt

Düzenleme Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

TÜRK VERGİ YARGISINDA DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE GELECEĞİ..... 854

Prof. Dr. Ramazan ARMAĞAN

Dr. Öğretim Üyesi Ayşe ARMAĞAN

TÜRKİYE'DE VERGİ İHTİSAS MAHKEMELERİ'NE GEÇİŞ..... 877

Prof. Dr. Ramazan ARMAĞAN

Dr. Öğretim Üyesi Ayşe ARMAĞAN

AKSARAY İLİNİN ALTERNATİF TURİZM VE ESENLIK TURİZMİ POTANSİYELİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME..... 896

Yüksek Lisans Öğrencisi İsmail UZER

TÜRKİYE'DE 1980 SONRASINDA İÇ BORÇLANMANIN FİYATLAR GENEL SEVİYESİNE ETKİLERİ..... 905

Yüksek Lisans Öğrencisi Ali ASLAN

Doç. Dr. Mehmet CURAL

12 EYLÜL ASKERİ DARBE SONRASI BİO-PSİKOSOSYAL YAKLAŞIM ÜZERİNDEN TOPLUMA EKLEKTİK BAKIŞ..... 925

Doktora Öğrencisi Dilek KIRKPINAR

EBEVEYNLERİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE TUTUMLARI: BİR NEDENSEL KARŞILAŞTIRMALI ARAŞTIRMA 937

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP

Arş. Gör. Lügen Ceren GÜNEŞ

Prof. Dr. Ender DURUALP

DİJİTALLEŞEN DÜNYADA EBEVEYN DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ..... 950

Arş. Gör. Lügen Ceren GÜNEŞ

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP

Prof. Dr. Ender DURUALP

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ İLE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ: TODA-YAMAMOTO NEDENSELLİK TESTİ..... 972

Doktora Öğrencisi Servet KAPÇAK

EKME-YETİŞTİRME KURAMI PERSPEKTİFİNDEN ÇOCUĞUN DİJİTALLEŞMESİ SÜRECİNDE ÇİZGİ FİLM KULLANIMI: DİJİTAL TAYFA ÖRNEĞİ 983

Yüksek Lisans Öğrencisi Hikmet Said ELİGÜZEL

Doç. Dr. Ömer AYDINLIOĞLU

SULTAN II. MEHMED'İN ÖLÜMÜ..... 1001

Dr. Öğr. Üyesi Serhat SOYŞEKERCİ

KARNAVAL VE YAPRAK DÖKÜMÜ ROMANLARI ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ: EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİ, ORTAK NOKTALARI, FARKLILIKLARI 1008

Yüksek Lisans Öğrencisi Nursevim KAYA

ÖĞRENCİLERİN YEREL KATILIM MEKANİZMALARINA YÖNELİK BİLGİ DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ISPARTA ÖRNEĞİ 1017

Prof. Dr. Nilüfer NEGİZ

Dr. Özkan YALÇIN

NÖROPAZARLAMA VE ALGI YÖNETİMİ 1031

Doç. Dr. Vesile ÖZÇİFÇİ

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÖĞRETMENLERİNİN MESLEĞE YABANCILAŞMA, İLETİŞİM YETERLİLİĞİ VE ÇOCUK- ÖĞRETMEN ETKİLEŞİM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ 1040

Prof. Dr. Neriman ARAL

Dr. Gül KADAN

Dr. Burçin AYSU

ÖRGÜTSEL ÖZDEŞLEŞME İLE İŞTEN AYRILMA NİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE GÖREV PERFORMANSININ ARACI ROLÜ 1063

Dr. Mehmet KAHYA

TÜRKİYE'DE 1980 SONRASINDA DIŞ BORÇLANMA VE CARİ İŞLEMLER BİLANÇOSU İLİŞKİSİ 1071

Özlem TİRYAKİ

Doç. Dr. Mehmet CURAL

PROF. DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN "KEYFE NETAÂMEL MAA'S-SUNNETİ'N-NEBEVİYYE MEÂLİM VE ZAVÂBIT" ADLI ESERİ ÖZELİNDE HADİS VE SÛNNETE DAİR BAZI GÖRÜŞLERİ..... 1092

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

PROF. DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN "KÖY VE MEKTEP ÇOCUĞU HÂTİRALARIM" ADLI ESERİ ÖZELİNDE HAYATI VE ESERLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME . 1103

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

FEAR AND NEW PARENTING STYLES IN THE AGE OF GLOBAL EPIDEMICS..... 1121

Assoc. Prof. Serdar ÜNAL

THE LATE MODERN HAPPINESS INDUSTRY AND SOURCES OF PLEASURE: IS AN ALTERNATIVE WELL-BEING POSSIBLE? 1129

Assoc. Prof. Serdar ÜNAL

OECD VE AB ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜME VE KAMU HARCAMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ COVID-19 SALGINI İLE BİRLİKTE DEĞİŞTİ Mİ? EKONOMETRİK BİR ANALİZ..... 1135

Doç. Dr. Mehmet BÖLÜKBAŞ

Öğr. Gör. Mehtap TARHAN BÖLÜKBAŞ

TÜRKİYE'DE GÜNCEL PARA POLİTİKASI VE ENFLASYON GELİŞMELERİ..... 1145

Doç. Dr. Mehmet BÖLÜKBAŞ

Öğr. Gör. Mehtap TARHAN BÖLÜKBAŞ

HADİS ARAŞTIRMALARINDA TEKNOLOJİK İMKÂNLAR: CEVÂMIU'L-KELİM PROGRAMI ÖRNEĞİ..... 1153

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TANRIVERDİ

SOSYAL DESTEK, ROMANTİK İLİŞKİ VARLIĞI VE AKADEMİK BAŞARI..... 1163

Dr. Öğr. Üyesi Sevinç ÇIRAK KARADAĞ

TURİSTLERİN SEYAHAT MOTİVASYONLARININ BELİRLENMESİ: HASANKEYF ÖRNEĞİ..... 1167

Doç. Dr. Reşat ARICA

Yükseklisans Öğrencisi Mehmet Emin DİNÇ

TÜRKİYE TURİZM İSTATİSTİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 1180

Dr. Övgü AÇIKSÖZLÜ

İlbey VAROL

Dr. Nur Neşe ŞAHİN

YEREL İŞLETMELERİN E-TİCARET VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI: NİĞDE VE YÖRESİ GSM OPERATÖR BAYİ İŞLETMELERİ ÜZERİNDE BİR UYGULAMA 1197

Doç. Dr. Ruhan İRİ

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KENTİ: KULA 1216

Dr. R. Kıvanç ARSLAN

DEVLET DENETLEME KURULU 1232

Dr. R. Kıvanç ARSLAN

**ÖRGÜTSEL YENİLİKÇİLİK İLE ÖRGÜTSEL SADAKAT İLİŞKİSİNDE ÖRGÜT
KÜLTÜRÜNÜN ARACI ROLÜ..... 1242**

Doç. Dr. Ercan YAVUZ

Öğr. Gör. Dr. Şehriban AYGÜN

Mustafa A. DEMİREL

PROF. DR. YÛSUF el-KARADÂVÎ'NİN "KEYFE NETAÂMEL MAA'S-SUNNETİ'N-NEBEVİYYE MEÂLİM VE ZAVÂBIT" ADLI ESERİ ÖZELİNDE HADİS VE SÛNNETE DAİR BAZI GÖRÜŞLERİ

Doç. Dr. Erdoğan KÖYÇÜ

Bartın Üniversitesi

Özet

Yûsuf el-Karadâvî'nin 1990 yılında el-Ma'hedu'l-Alemî'l-İslâmî tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nin Virginia eyaletinde neşredilen *es-Sunnetu'n-Nebeviyye Keyfe Netaâmel Meâlim ve Zavâbit* adlı eseri özelinde Hadîs ve Sünnet'e dair bazı görüşlerini ele alacağız. Yûsuf el-Karadâvî tarafından Hadîs ve Sünnet'i nasıl tanımlandığını ve nasıl anlaşılması gerektiğini açıklamış olduğunu genel hatlarıyla özetledik.

Yûsuf el-Karadâvî'nin asrımızda Hadîs ve Sünnet üzerinde oluşturulmak istenen bazı olumsuz algıların kendisi tarafından eserinde nasıl cevaplandırılmış olduğunu ve algılardan hareketle oluşan bu fikirlerin nasıl temelsiz ve yersiz fikirler olduğunu cevaplar sadedinde "**Hadîs ve Sünnet Müdafaası**" diyebileceğimiz *es-Sunnetu'n-Nebeviyye Keyfe Netaâmel Meâlim ve Zavâbit* adlı eserini genel hatlarıyla ele aldık.

Yûsuf el-Karadâvî'nin *es-Sunnetu'n-Nebeviyye Keyfe Netaâmel Meâlim ve Zavâbit* adlı eserinin Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Bünyamin Erul tarafından *Sünneti Anlamada Yöntem* adıyla Türkçeye tercüme edilmiş olduğunu ve baskılarını zikrettik.

Yûsuf el-Karadâvî'nin asıl Hadîs ve Sünnet müdafaasının ilk nüvesi diyebileceğimiz Ezher Üniversitesi Rektörlüğü tarafından kendisine telifi konusunda tevdi edilen ve İslâm Dünyasında meşhur olan *el-Halâl ve'l-Harâm fi'l-İslâm* adlı eserinin de Türkçeye ve diğer dillere çevrilmiş olduğunu da zikrettik.

Anahtar Kelimeler: İslam, Sünnet, es-Sunnetu'n-Nebeviyye, Hadîs, Yûsuf el-Karadâvî.

Giriş

Yûsuf el-Karadâvî, *Keyfe Netâamel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit* adlı eserinin yazılışının ve defalarca basılmasının serencâmesi diyebileceğimiz bazı hususları zikrederek tebliğimize başlamak istiyoruz.

Yûsuf el-Karadâvî, eserinin mukaddimesinde eserini telif sebebini ve içeriklerini şöyle ifade etmiştir: "Allah'a hamdolsun Rasûlullah'a, (s.a.s.) onun ailesine, ashâbına ve onun yolunu izleyenlere salât ve selâm olsun. Katar Üniversitesi Şeriat Fakültesi Tefsîr ve Hadîs bölümü benim fakültede uygulanan programa uygun olarak sünnet çalışmalarına giriş olabilecek bir kitap yazmaya teşvik etti. Bunun üzerine ben de Allah'ın yardımıyla bu kitabı hazırladım. Bu çalışmada, Sünnet'in tanımı, subûtu, huciyeti, ve Sünneti korumada Müslümanların gayretleri gibi en önemli konulara yer verdim. Bu çalışmada Sünnetle amel ederken uyulması gereken esas prensipleri belirledim. Yine burada sabit düşünceli kimselerin dar görüşleriyle gevşek bakış sahiplerinin sulandırılmalarından uzak bir şekilde sünnetin doğru anlaşılabilmesi için uyulması gereken öğretileri ve kuralları açıkladım, Kur'ân ve Sünnet'in muhkem

16. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

nasslarına, şeriatın maksatlarına ve kaidelerine bağlı kalarak en kuvvetli, güvenilir hadîsleri tercih ettim. Bunu yaparken Sünnet'in azılı düşmanlarıyla iyi niyetli ve ihlâslı olmalarına rağmen ufuklarının dar olması sebebiyle iyilik yaptıklarını sandıkları halde aslında Sünnet'e kötülük eden Sünnet taraftarları arasında insafı olmaya çalıştım. İşte Allah'tan bu yazdıklarımla beni Nübüvvet İlmi'nden, aşırıların tahrifini, bâtil ehlinin sokuşturmalarını ve câhillerin te'villerini defeden, sonradan gelen güvenilir âlimler zümresine katmasını diliyorum. Belki bu sayede Peygamberlerin Sonuncusu olan Rasûllerin Efendisi'nin Şefaatine nail olurum. Hamd Âlemlerin Rabbi'ne mahsustur. Prof. Dr. Yûsuf el- Karadâvî, Cemâziye'l-Evvel, 1411/Kasım 1990."¹

"Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü'nün talebi üzerine bu hususlarda katkı sunmak üzere yazmış olduğum bu kitap, yazılmasının üzerinden geçen 10 sene içinde Mısır'da ve Beyrut'ta 10 küsur defa basıldı. Aradan geçen uzun bir dönemden sonra bu kitaba tekrar bir göz atmak, onu biraz daha geliştirmek, iyileştirmek ve daha da olgunlaştırmak istedim. Aslında bu sıralar yürüttüğüm görevlerim sebebiyle zaman darlığından dolayı benim pek az yapabileceğim bir şeydir. Fakat bu kitabın şansından olmalı ki ona yöneldim ve bazı yeni bölümler ekledim. Bazen de ya metne ya da dipnotlara bazı tamamlayıcı bilgiler ilave ettim. Yahut çeşitli tashîhler ya da düzeltmeler yaptım. O kadar ki kitap neredeyse aslının üçte biri kadar gelişmiş oldu. Bu Yüce Allah'ın lütfu ve yardımıyla gerçekleşti. Bu nedendir ki kitabı, diğer dillere çeviren kardeşlerimden önceki çevrilerin düzeltilmesi, tamamlanması ve çevrilerin Arapça aslından farklı olmaması için bu son baskıya dayanmalarını rica ediyorum."²

Prof. Dr. Yûsuf El-Karadâvî'nin "Keyfe Netaâmel maa's-Sunnetu'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit" Adlı Eseri Özelinde Hadîs ve Sünnete Dair Bazı Görüşleri

Yûsuf el-Kardâvî'nin *es-Sunnetu'n-Nebeviyye Keyfe Netaâmel Meâlim ve Zavâbit* adlı eseri bağlamında Hadîs ve Sünnet Müdafaası olarak dikkatimizi çeken bazı görüşlerini tebliğ boyutlarını göz önünde bulundurarak özet olarak derlemeye çalışacağız. Genel olarak *es-Sunnetu'n-Nebeviyye Keyfe Netaâmel Meâlim ve Zavâbit* eseri bağlamında bu görüşlerine yer verirken dikkat çeken görüşlerinden bazılarını da diğer eserlerinden özetledik.

1.Yûsuf el-Kardâvî'nin *es-Sunnetu'n-Nebeviyye Keyfe Netaâmel Meâlim ve Zavâbit* Adlı Eseri Hem Hadîs ve Sünnet Müdafaası Hem de Hadîs ve Sünneti Anlama da Bir Usûldür

Hadîs ve Sünnet müdafaasının ilk nüvesi diyebileceğimiz ve Yûsuf el-Karadâvî'nin İslâm Dünyasında meşhur olan *el-Halâl ve'l-Harâm f'l-İslâm* (İslâm'da Helâl Harâm) bir kitabı da vardır. *Keyfe Netaâmel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit* adlı kitabı gibi el-Ezher Üniversitesi Rektörlüğü tarafından kendisine telifi konusunda tevdi edilen bir eser olarak telif etmiştir.³

¹¹ el-Karadâvî, Yûsuf, *es-Sunnetu'n- Nebeviyye (Sünneti Anlamada Yöntem* (çev. Bünyamin Erul), s. 19.

² el-Karadâvî, Yûsuf, *Keyfe Netâamel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit, (Sünneti Anlamada Yöntem* (terc. Bünyamin Erul), s. 15-16.

³ (terc. Mustafa Varlı), 3. Baskı, Şamil Yay., İstanbul, 1974. Diğer Baskısı: Hilal Yay., İstanbul, 2005. (Prof. Dr. Hayrettin Karaman, kitapla ilgili olarak şu yorumu yapmıştır: "İslâm'da Helâl ve Harâm isimli eserini (Prof. Dr.) Mahmûd Şeltût (ö. 1363/1963), el-Ezher Üniversitesi Şeyhi (Rektörü) iken kurumun teklifi üzerine kaleme almıştı. Sahanın duâyenlerinden Mustafâ Ahmet Zerkâ (ö. 1420/1999): "Bu eseri edinmek, her Müslüman aileye vaciptir.", Muhammed Mubârek: "Konusunda en üstün kitaptır." demişlerdi. Prof. Dr. Alî Tantâvî (ö. 1420/1999) de bu kitabı fakülte öğrencilerine ders kitabı olarak okutmuştur. Onun hemen bütün kitapları değerlidir ama ben bunlar için en değerli olan ikisiyle onunla

16. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

Yûsuf el-Karadâvî, bu eserinde, ele aldığı meseleleri, öncelikle Kur'ân âyetlerinden ve hadîslerden deliller getirerek çözüme kavuşturmaya gayret sarfetmiştir.

Yûsuf el-Karadâvî, asrımızda Hadîs ve Sünnet üzerinde oluşturulmak istenen bazı olumsuz algıları, temelsiz ve yersiz fikirleri cevaplar sadedinde “**Hadîs ve Sünnet Müdafaası**” ve “**Hadîs ve Sünneti Anlamada Usûl**” diyebileceğimiz *es-Sunnetu'n-Nebeviyye Keyfe Netaâmel Meâlim ve Zavâbit* adlı eseri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Bünyamin Erul tarafından *Sünneti Anlamada Yöntem* adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.

Bünyamin Erul, Yûsuf el-Karadâvî'nin *Keyfe Netaâmel Maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit* Rey yayınevini kapandıktan sonra bir mütercimim çevrisiyle Nida yayınları tarafından yayınlanmış olduğunu kendi tercümesiyle kıyasladığında bazı kelimeleri değiştirerek mütercimim eserinden intihâl yaptığını tespit etmiştir.⁴ Nida yayınlarıyla irtibata geçen Bünyamin Erul'a yanıtıldıkları gerekçesiyle tercümenin basıldığını, yeniden gözden geçirilmiş halinin yeniden basılacağını bu hatadan dönme erdemini göstereceklerini beyan etmelerinden sonra Nida yayınları tarafından eserin 17. baskısının yapıldığını zikrelelim. Tebliğimizde Nida yayınlarının 5. Baskısının tercümesini esas aldık.

Yûsuf el-Karadâvî'nin *Keyfe Netaâmel Maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit* adlı eserinin Bünyamin Erul'un *Sünneti Anlamada Yöntem* adıyla 1991 yılında Kayseri'de Rey yayıncılık tarafından çevrisinin ilk baskısının yapılmasından sonra Rey Yayıncılığın 2. ve 3. defa neşrettiği ve mütercimim talep ettiği halde yayınevini herhangi bir dönüş yapmamasından dolayı herhangi bir tashîh yapılmadan basılmış olduğunu vurgulayalım.

Mehmet Görmez, Yûsuf el-Karadâvî ile yaptığı “Sünnet ve Hadîs Üzerine Söyleşi” de Hz. Peygamberin (s.a.s.) dindeki yerinin yanında Hadîs ve Sünneti'nin İslâm Dininde yeri ve önemini ortaya koyan beyânlarının özet olarak derlendiği bir yayındır.⁵

Yûsuf el-Karadâvî'nin Özcan Hıdır tarafından *Bilgi ve Medeniyet Kaynağı Sünnet* adıyla tercüme edilen *es-Sunne Masdaran li'l-Ma'rife ve'l Hadâra* eserini de⁶ Hadîs ve Sünnet Müdafaası olarak değerlendiriyoruz.

tanışmış oluyordum.” el-Karadâvî, Yûsuf, *Köy ve Mektep Çocuğu Hâtıralarım*, Nida Yay., İstanbul, 2018. c. I, s. 11.

⁴ Bünyamin Erul, tercümesinden yapıldığını ifade ettiği intihâl hâdisesini kısaca şöyle özetlemiştir: “Geçen yıl İstanbul'dan bir meslektaşım, “*Sünneti Anlamada Yöntem*” adıyla bir çevirinin yayımlandığını ve benim adımın orada hiç geçmediğini haber verdiğinde önce şaka yaptığını düşündüm. Sonra söz konusu çeviriyi gördüğümde, verilen haberin şaka olmadığını anladım. Bizim çeviri, el-Karadâvî'nin eserlerinin Türkçede tercüme ve yayın haklarını elde eden Nida Yayıncılık tarafından, üst kapağında “Eksiksiz tam metin” uyarısı ve “Notlar İlaveli Çeviri Hanifi Akın” imzası ile yeni bir çeviriymiş gibi piyasaya sürülmüştü. Üstelik hem eserin çevirisinde benim kullandığım “*Sünneti Anlamada Yöntem*” adı, hem de benim oluşturduğum üç eseri bir arada aynen kullanarak! Yayımlanan bu nüshayı incelediğimde adı geçen şahsın, “*Sünneti Anlamada Yöntem*” adlı çevirimi internetten indirdiğini ve bazı kelimeleri eş anlamlılarıyla değiştirerek kendine mâl ettiğini fark etmem zor olmadı! Yani açıkça benim aylarca uğraştığım, emek vererek yaptığım çeviri intihal edilmiş, diğer bir ifadeyle çalınmış! Üstelik önsözünde şahsıma birkaç hususta da ithamlarda bulunulmuştu!” Bkz. Erul, Bünyamin, *Sünneti Anlamada Yöntem*” *Adlı Çeviri Nasıl İntihal Edildi?* Şarkiyat, Kasım 2009, c. 1, sy. 2, s. 114-115.

⁵ Görmez, Mehmet, “Sünnet ve Hadîs Üzerine Yûsuf Karadâvî İle Söyleşi”, *Journal of Islamic Research (İslami Araştırmalar Dergisi)*, 1997, sy. 1-2-3-4, c. 10: 145-147.

⁶ Kahire, 1997. *Bilgi ve Medeniyet Kaynağı Sünnet* (terc. Özcan Hıdır), Yörünge Yay., İstanbul; 3. Baskı, Nida Yay., İstanbul, 2018.

2.Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ve Sünnetinin Dindeki Konumunu Âyetlerle Ortaya Koymuştur

Yûsuf el-Karadâvî'nin *Keyfe Netâamel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit* adlı eserinin 14. Baskısının önsözünde yazdıkları, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) itaat ve i'tisâmını ifadeye kâfidir: "Salât ve selâm Allah'ın âlemlere rahmet ve hidâyet rehberi, mü'minlere en büyük nimet, bütün insanlara apaçık bir hüccet olarak gönderdiği Sevgili Efendimiz, önderimiz, örneğimiz ve öğretmenimiz olan Hz. Muhammed'e, O'nun ailesine, ashâbına ve kıyâmete kadar onun yolundan giden, onun sünnetiyle yaşayan kimselerin üzerine olsun. Bu girişten sonra hemen belirtmeliyiz ki Sünnet, bir vahiy çeşidi ya da "gayr-i metlûv vahiydir". **O, Kur'ân-ı Kerim'in Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından beyân olup Müslümanlar nezdinde şer'î hükümler ve hayat tarzı için ikinci kaynaktır.** Bu sebeptendir ki, Sünnetle yaşamak, dîni anlama, kavrama, inanma, bağlanma, uygulama da'vet ve öğretme açılarından Müslümanlar için bir farîzadır. Özellikle de Müslümanların Rablerinin Kitabıyla ve Peygamberlerinin (s.a.s.) Sünnetiyle olan ilişkilerinin kötüleştigi gerileme dönemlerinde bu farziyet daha da açıktır. Bundan dolayıdır ki **Müslüman âlimler, da'vetçiler, düşünürler, dînin yeniliği ve ümmeti ıslâh etmeyi hedefleyen herkes, Müslümanların akıllarını aydınlatarak, kalplerini uyararak ve irâdelerini harekete geçirerek bu konuda üzerlerine düşen görevleri yerine getirmelidir.**"⁷

Yûsuf el-Karadâvî, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) dindeki konumunu âyetlerle tespit etmeye gayret etmiştir. Onun şu değerlendirmesini dikkate değer buluyoruz:

"Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. O, bize dîn olarak İslâm'ı, Peygamber rehber ve rasûl olarak, Hz. Muhammed'i (s.a.s.) seçmiştir. Onu, bütün insanlara hak ile müjdecî ve korkutucu, rasûllerin gönderilmeyip sapıklığın yayıldığı fetret dönemini aydınlatıcı bir nûr olarak gönderdi. Bunun üzerine o Allah'ın emrini aldığı gibi açığa vurarak risâleti, tebliği ve emâneti edâ etti. İnsanlara indirileni onlara beyân etti. Allah'ın hükümlerini (Şerâiini) açıkladı, farzlarını yerine getirdi ve böylece onların dîni kemâle erdi. Onlara gönderilen nimet tamamlandı ve onlar için dîn olarak Allah yeryüzüne ve içindekilere vâris oluncaya kadar devamlı sabit olan nûru sönmeyecek işaretleri kaybolmayacak, hükümleri iptal edilmeyecek İslâm'dan razı oldu. Bu risâlet nurunun yayılması ve Kıyâmet'e kadar bayrağının dalgalanması için Allah Teâlâ gerek Rasûlullah'ın sağlığında ve gerekse vefatından sonra bu nûrun hidâyetin kaynaklarını açıklamıştır ki söz çelişmesin, kalpler bulanıklaşmasın. "Allah'a itaat ediniz, Rasûle itaat ediniz ve sizden olan emir sahiplerine de itaat ediniz."⁸ âyette zikredilen "Ulu'l-Emr" (Emir sahipleri) ile kastedilen ise halbuki onu Rasûle ve aralarındaki yetkili kişilere götürselerdi içlerinden işin iç yüzünü araştırıp çıkaranlar onun ne olduğunu bilirlerdi."⁹ Âyetinin işareti ile hüküm çıkarmaya gücü yeten âlimler ve ümmetin kendilerine Allah'ın hükümlerini temsil yetkisini verdikleri ve buna kısa sıkıca sarılıp ondan asla ayrılmaya yöneticilerdir."¹⁰

3.Sünnet'e Hizmet Amacıyla Yazdığı Eserler Sünnet'i Hayatının Merkezine Aldığını Ortaya Koyan Delillerdir

Yûsuf el-Karadâvî, *Keyfe Netâamel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit*, adlı eserinin 14. baskının önsözünde Sünnet'e hizmet amacıyla yazdığı eserler hakkında şunları kaydetmiştir:

⁷ el-Karadâvî, Yûsuf. *Keyfe Netâamel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit*, Sünneti Anlamada Yöntem (terc. Bünyamin Erul), s. 15.

⁸ Nisâ Sûresi, 4/59.

⁹ Nisâ Sûresi, 4/63.

¹⁰ el-Karadâvî, Yûsuf. (1990). *Keyfe Netâamel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit*, Mısır: Dâru'l-Vefâ Mansûre, (Sünneti Anlamada Yöntem, terc. Bünyamin Erul), Kayseri: Rey Yay., 1991. 1.

“Yüce Allah’a hamd ediyorum ki beni birçok kitap yazarak Sünnet’e hizmet etmeye muvaffak kıldı. *es-Sunne Masdaran li’l-Ma’rife ve’l Hadâra*¹¹, *el-Medhal li Dirâseti’s-Sunneti’n-Nebeviyye*¹², *er-Rasûl ve’l-İlm*¹³, *el-Muntekâ mine’t-Tergîb ve’t-Terhîb*¹⁴, *el-Merciyyetu’l-Ulyâ fî’l-İslâm li’l-Kur’ân ve’s-Sunne*¹⁵ gibi kitaplar onlardandır. Bir de Sünnetle dolaylı olarak ilgisi olan diğer kitaplar vardır ki *Şerîatu’l-İslâm Sâlihâtun li Kulli Zemân ve Mekân*¹⁶, *el-Medhal li Dirâseti’ş-Şerîati’l-İslâm*¹⁷, *Teysiru’l Fikhi li’l Muslimi’l-Muâsir (fî Dao’il Kur’ân ve’s-Sunne)* adlı eserlerdir.¹⁸

4. Nebevî Sünnet Fert ve Toplum Hayatını Tertip ve Tanzîm İçin Detaylı Bir Yöntem Tefsîr Edilmiş Yaşayan Bir Kur’ân ve Yaşayan Bir İslâm’ı Temsil Etmektedir

Yûsuf el-Karadâvî, Nebevî Sünnet’in fert ve toplum hayatının her alanının tertip ve tanzîmiyle ilgili yöntemler öneren, Kur’ân-ı Kerim’i tefsîr eden ve **Yaşayan Bir Kur’ân** olan Hz. Peygamber’in (s.a.s.) İslâm’ı en güzel şekilde sözleri, davranışları ve hayatıyla en güzel temsil ettiğini ifade ettikten sonra bu hususu şöyle izah etmiştir: “Doğrusu Rasûlullah (s.a.s.) yalnızken veya başkaları arasında iken, yerleşik hayatta veya yolculukta iken, uyanıkken veya uykuda iken, özel hayatında veya kamu hayatında iken Allah’la, insanlarla, yakın akrabalarıyla, uzak akrabalarıyla, dostlarıyla, düşmanlarıyla olan ilişkilerinde, barışta veya savaş halinde iken, sağlıklıyken veya sıkıntılı iken, sözüyle davranışıyla, bütün hayatıyla Kur’ân’ın açıklayıcısı ve İslâm’ın hayata aktarılmış şekliydi. Müslümanların görevlerinden birisi de içerisinde **“kapsamlılık”, “tekâmül”, “denge”** “gerçeklik” ve **“kolaylaştırıcı”** özellikleri bulunan bu detaylı Nebevî metodu ve bundan tecelli eden derin Rabbânî anlamları ve oradan çıkan insânî değerleri, asil ahlâkî manaları bilmeleri ve hayatlarının tamamında bu yöntemden güzel örnek almalarıdır.¹⁹ Nitekim Yüce Allah, şöyle buyurmaktadır: “Doğrusu Allah’ın Rasûlü’nde sizin için Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’ı çok zikredenler için güzel bir örnek vardır.”²⁰ Yine Yüce Allah bununla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: “Rasûl, size neyi verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının”²¹ De ki eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.”²²

5. Müslümanlar Nebevî Sünneti Yaşamada Fıkıh ve Ahlâk Açısından Anlamada Gerçek Manada Çaba Sarfetmemişler Kısır Bir Bakış Açısıyla Dışa Yansıyan Şekilsel Kalıplarla Sınırlanmışlardır

¹¹ Kahire. (*Bilgi ve Medeniyet Kaynağı Sünnet* (terc. Özcan Hıdır), Yörünge Yay., İstanbul; 3. Baskı, Nida Yay., İstanbul, 2018.

¹² Mektebetu Vehbe, Kahire, 1992. (*Sünnet Araştırmalarına Giriş*).

¹³ Muessesetu’r-Risâle, Beyrut, 1997.

¹⁴ Ebû Muhammed Zekiyuddîn Abdulazîm b. Abdilkavî b. Abdillâh el-Munzirî’nin (ö. 656/1258) *et-Tergîb ve’t-Terhîb*’inin Muhtasarı.

¹⁵ (*İslâm’da En Büyük Başvuru Kaynağı Olarak Kur’ân ve Sünnet*)

¹⁶ (*İslâm Şerîati Her Yer ve Zamana Uygundur*).

¹⁷ (*İslâm Şerîati Araştırmalarına Giriş*).

¹⁸ *Kur’ân ve Sünnet Işığında İslâm Fıkıhını Yeniden Okumak* (terc. Abdullah Kahraman), Nida Yay., İstanbul, 2018.

¹⁹ el-Karadâvî, Yûsuf, *Keyfe Netâamel maa’s-Sunneti’n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit, Sünneti Anlamada Yöntem* (terc. Bünyamin Erul), s. 134-135.

²⁰ Ahzâb Sûresi, 33/21.

²¹ Haşr Sûresi, 59/7.

²² Âl-i İmrân Sûresi, 3/31.

Yûsuf el-Karadâvî, Müslümanların Nebevî Sünneti hakkıyla anlamak için çaba sarfetmediklerini sadece dışa yansıyan şekilsel kalıplarla sınırlı hale getirdiklerini şöyle vurgulamıştır: “Müslümanların bu Sünnet-i Seniyye’yi en güzel bir şekilde nasıl anlayacaklarını bu ümmetin en hayırlı nesilleri olan sahâbe ve onlara güzel bir şekilde uyanların Sünnet’le amel ettikleri gibi Fıkıh ve Ahlâk açısından onu ne şekilde ele alacaklarını bilmelerini gerektirir. Çünkü Sahâbiler, Muhammedi Medrese’de en güzel eğitimi görmüşler, sonra öğrendikleriyle en güzel şekilde amel etmişler, sonra da bunları İslâm toplumlarına en güzel biçimde öğretmişlerdir.²³ **Şüphesiz ki bu asırda Müslümanların en önde gelen problemi, düşünce problemidir ve kanaatimce bu ahlâk probleminden de önce gelmektedir.** Düşünce problemi, en açık şekilde Sünnet’i anlama ve onunla yaşamada ortaya çıkmaktadır. Özellikle de kendilerine gözlerin çevrildiği, gönüllerin ümitle bağlandığı, doğuda ve batıda ümmetin kafalarını kaldırıp baktığı bazı İslâmî uyanış akımlarının yaklaşımlarında daha iyi görülmektedir. Bu ise onların çoğunlukla Sünnet’i yanlış anlamlarından ve kısır bir bakış açısıyla bakmalarından kaynaklanmaktadır... **O hikmetli Nebevî Yöntemi anlama çabasına girmeksizin, onlar Sünnet’i neredeyse bir takım dışa yansıyan şekilsel kalıplarla sınırlandırılmaktadırlar.**”²⁴

6.Sünnetin Gerçekçi Bir Yöntem Olduğunu İnsanın Zayıflığına Riâyet Etmış Mübâhlar Dairesini Geniş Harâmlar Dairesini Dar Tutmuş Olduğunu Vurgulamıştır

Yûsuf el-Karadâvî, Sünnet’in gerçekçi bir yöntem olduğunu ve insanlara kanatları olan melek muamelesi yapmadığını, aksine onları yemek yiyen, çarşılarda dolaşan, beşer olarak görüp ona göre davrandıklarına vurgu yapmıştır. İnsanların eğilimleri, şöhretleri, zorunlu gereksinimleri ve ihtiyaç duydukları şeyler yanında rûhsal, yüce zevkleri ve rûhsal âleme doğru yükselme çabalarının olduğunu, çamurdan ve kuru balçıktan yaratıldıkları halde onlarda Allah’ın rûhundan bir üfürme de olduğunu ifade ettikten sonra Sünnet’in insan yaşamına dair rolünü şöyle izah etmiştir: “Bu nedenledir ki insanın yükselmesinde-süflileşmesinde istikâmet üzere olmasında-ayağının kaymasında, hidâyet bulmasında-sapıtmasında doğru yola kavuşmasında-doğru yoldan sapmasında, Allah'a isyân etmesinde-tövbe etmesinde şaşılacak bir durum yoktur. Sahâbeden birisi (Hanzala b. Ebî Âmir) (ö. 4/625) evindeki hâlinin Rasûlullah’ın (s.a.s.) huzurundaki halinden farklı olmasından dolayı kendisinin münâfık olduğunu zannetmişti. Derhal evinden koşarak çıktı ve: “Hanzala münâfık oldu. Hanzala münâfık oldu.” Diyerek Rasûlullah’ın (s.a.s.) yanına vardı. Sahâbî, Rasûlullah’a (s.a.s.) bu münâfıklık durumunu; onunla birlikteyken kalbinin ince duygulara kapıldığını; gözlerinin yaşla dolduğunu, Rabbini hatırladığını ve ahireti gözünde canlandırdığını, sanki ahireti gözüyle gördüğünü, evine döndüğünde ise çocuklarıyla şakalaştığını, hanımla oynadığını ve O’nun yanındayken hissettiklerini unuttuğunu açıkladı. Bunun üzerine Sevgili Rasûl (s.a.s.): “Ey Hanzala! Sizler, benim yanımda bulunduğunuz hâl üzere bulunmaya devam ederseniz, melekler, yollarınızın üzerinde sizlerle musâfaha ederler.

²³ Kur’ân ve Sünnet’in meş’alesinde İslâm Medeniyeti’nin bânileri olan Peygamberimizin (s.a.s.) vefatından sonra Medine’den çıkarak Kur’ân ve Sünnet’in öğretilerini Hint alt Yarımadasına, Çin Hudûduna, Akdeniz’i aşarak Kıbrıs’a ve Anadolu’ya geçişlerinin serencâmını ele aldığımız Sahâbe-i Kirâm’ın ilim arzusuyla Medine’den çıkıp Asya, Avrupa ve Afrika’ya kıtasına dağıldıkları ve İlim ve Hadîs Talebi için rihlelerini ele aldığımız araştırmamız için Bkz. Köycü, Erdoğan, *Hadîs Metinlerinin Tedvîn ve Tasnîfinden Önemli Bir Yere Sahip Olan “er-Rihle fi Talebi’l-Hadîs”in Rolü Üzerine Bir Değerlendirme*, Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2020, c. VI, sy: 2, s. 407-423.

²⁴ el-Karadâvî, Yûsuf, *Keyfe Netâamel maa’s-Sunneti’n-Nebeviyye Meâlîm ve Zavâbit, Sünneti Anlamada Yöntem* (terc. Bünyamin Erül), s. 134-135.

Fakat ey Hanzala bazı zamanlar böyle bazı zamanlarda şöyle (olması normaldir)" buyurdu.²⁵ Böylece o, itiraf etti ki, insan bazen zayıflar, bazen güçlenir, bazen gaflete düşer, bazen uyur. Dolayısıyla vaktini, hayatını nefsinin hoşnutluğuyla Rabbinin hakkı arasında, dünyasıyla ahireti arasında bölüştürülmesin de bir sakınca yoktur. Nitekim bir Arap meselinde "Bir süre kalbine bir sürede Rabbine" denilir.²⁶

Yûsuf el-Karadâvî, insanın ulvî ve süflî yönlerini Sahâbe-i Kirâm'dan Hanzala b. Ebî Âmir'in hayatından bir örnek naklettikten sonra Sünnetin kişinin hem dünya hem âhîret hayatı üzerinde nasıl gerçekçi bir rol oynadığını şöyle izah etmiştir: "Bundan dolayıdır ki, Sünnet, insanın zayıflığına riâyet etmiş ve mubâhlar dairesini, geniş; harâmlar dairesini ise dar tutmuştur. Bu husus şu, hadîste şöyle gelmiştir: "Allah'ın Kitâbı'nda helâl kıldıklarını helâl, harâm kıldıkları da harâmdır. Onun bir şey söylemediği hususlar ise af alanıdır. Öyleyse Allah'ın bu âfiyetini (serbest bırakmasını) ondan kabul ediniz. Şüphesiz Allah, hiçbir şeyi unutmaz." Daha sonra Nebî (s.a.s.): "Rabbin unutkan değildir."²⁷ âyetini okudu."²⁸

7.Yûsuf el-Karadâvî Fert ve Toplumun Hayatının Âhenk İçerisinde Yürümesini Temin Etmek İçin Kur'ân ve Sünnet'ten Sadece Görüş Aktaran Bir Âlim Değildir O Elini Taşın Altına Koyacak Adam Arandığında Elini İlk Uzatan Kişidir

Nurettin Yıldız, Yûsuf el-Karadâvî'nin ilmî kariyerini şöyle özetlemiştir: "Bu ümmetin âlimleri ilimleri kadar tavırları, dirâyetleri, sabırları, kapsamlı bakışları, söz ve eylem bütünlüğü üzerinde de âlim olmuşlardır. Yaşadığı zamanın ihtiyaç duyduğu ilmin âlimi olabilenler bu ümmetin silinmez tarihine mal olmuşlardır. Allah, ondan razı olsun. Her beşer gibi o da masum değildi, yanıldığı oldu, isabet etmeyen icthâdları oldu. Ama en başından en sonuna kadar ümmetin umûmunu görmeye çalışan, küfre taviz verilmemesinin esas alan, Kudüs davasını vazgeçilmez dava olarak gören, insanlara sürekli moral takviye eden dengeli bir âlim olarak kaldı. Kürsülerden zühdü anlattı, siyasete değindi, yatırımı teşvik etti. Ağır Fıkıh konularında ilk sözleri söylemeye cesaret etti."²⁹

"Onun için söylenebilecek pek çok sözün belki de en önemlisi şudur: el-Karadâvî sadece eski kitaplardan görüş belirten bir âlim değildir. O elini taşın altına koyacak adam arandığında elini ilk uzatan biridir. Bu nedenle de çok tenkit edildi. Tenkitlerin haklı olanları da vardı. Hasret kökenli olanları da o yoluna devam etti. Televizyonlarda en ağır fıkıh konularını insanlara izah etti. Bedeli vatandaşlıktan ihraç olabilecek görüşlerini gizleme ihtiyacı hissetmedi."³⁰

8.Yûsuf el-Karadâvî Sahâbe-i Kirâm'ın Kur'ân ve Sünnetle Tesis Ettiği İslâm Medeniyetinin İhyâsında Müslümanların Taş ve Betona Değil İnsanlara Yatırım Yapması Gerekliğine İnanan Bir İslâm Âlimidir

²⁵ Muslim b. el-Haccâc, *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992, Tevbe, 12; et-Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yay. İstanbul, 1992. Kıyâmet, 20, 59. İbn Mâce, *es-Sunen*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992. Zuhd, 28. Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992. IV, 178, 346.

²⁶ el-Karadâvî, Yûsuf, *Keyfe Netâamel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit, Sünneti Anlamada Yöntem* (terc. Bünyamin Erul), s. 128-129.

²⁷ Meryem 19/64.

²⁸ el-Hâkim en-Nîsâbûrî, Ebû Abdillâh, *el-Mustedrek ale's-Sahîhayn*, Dâru'l-Haremeyn, Kahire, 1997. c. II, s. 442 (hadîs no: 3477).

²⁹ el-Karadâvî, Y, *Hâtıralarım*, c. I, s. 9.

³⁰ el-Karadâvî, Y. *Hâtıralarım*, c. I, s. 10.

Dünya Müslüman Alimler Birliği Başkanı Yûsuf el-Karadâvî, imkânı olan bazı Müslümanların İslam Medeniyeti'nin ihyâsında insandan ziyade taş ve betona yatırım yapmayı tercih ettiğine dikkat çekerek: "Çünkü onlar adamlardan oluşan bir bina değil, taşlardan oluşan bir bina yapmaya inanıyorlar!" demiştir. Abdullah Yıldız, Yûsuf el-Karadâvî'nin imarın taşlarla değil, adamlarla yapılması gerektiğine dair şu yorumu yapmıştır: "Kendi içlerinde samîmî olan bazı Müslümanların, câmilerle dolu şehirlerde câmi yapmak için yardımda bulduklarını gördüm. Bu kişiler milyonlarca para ödeme yükümlülüğü altına girmektedirler. Ancak bu meblağın bir mislini, yarısını hatta çeyreğini İslam daveti için küfür ve imansızlığa karşı koymak için dinin yerleşmesi ve hâkim olması için veya yapacak adam bulunup da malî kaynağın bulunmadığı benzer büyük hedefler için talep ettiğin vakit seni dinleyen bir kulak ya da kabulle karşılayan bir cevap bulamazsın. Çünkü onlar adamlardan oluşan bir bina değil taşlardan oluşan bir bina yapmaya inanıyorlar!"³¹

9.Ezmânın Tagayyürüyle Ahkâmın Tagayyürü İnkâr Olunamaz Zamanın Değişmesiyle Ahkâmı Değişeceği Kuralından Hareketle Enflasyon Bağlamında Vade Farkının Fâiz Olmayacağı Düşüncesindedir

Yûsuf el-Karadâvî, kâğıt para sisteminde alacağın vadesi ne kadar geçirilse geçirilsin aradaki farkın fâiz değil enflasyon farkı olduğu" Düşüncesine sahipti. Prof. Dr. Hayrettin Karaman, 20 yıl önce Konya'da yapılan ilmî bir toplantıda aynı grupta birlikte çalıştıkları Yûsuf el-Karadâvî ile enflasyon konusunu müzâkare ettiklerini, dünyaca meşhûr Sudanlı bir ekonomisi profesörünün: "Kâğıt para sisteminde alacağın vadesi ne kadar geçirilmiş olursa olsun ilk rakamın ödeneceğini, enflasyon farkının fâiz olduğunda iddia ederken Yûsuf el-Karadâvî'nin ve kendisinin ise aksi görüşü savunduğuna değinmiş, hem iknâ edici hem hoş bir vak'a anlatarak Yûsuf el-Karadâvî'nin görüşünü delillendirdiğine işaret etmiştir: "Lübnan'da bir kadın eşiyle 40 yıl evli kaldıktan sonra onu kaybetmiş, 40 yıl önce "müeccel mehir" yazılmış, yazıldığı sırada bu mehir bir ev satın alacak değerdeymiş, kadın bir taksiye gidip parayı almış, eve dönmüş taksiciye ücreti sormuş, ücret aldığı mehrin tamamı kadarmış yani kâğıt para bu kadar değer kaybına uğramış. Bu canlı temsile rağmen o zat yine görüşünde ısrar edince el-Karadâvî gülümseyerek: "Bırakalım üstat görüşünü kendisine uygulasin!" demişti."³²

10.Sünnet'in İnsanın Günaha Düşmesi Hâlinde İnsan Gerçekliğine ve Onun Zayıflığına Riâyet Etmekte Olduğunu ve Tevbe Kapısını Onun Yüzüne Kapamadığına İnanmaktadır.

Yûsuf el-Karadâvî, Sünnetin insanın gerçekliğine ve zayıflığına riâyet ettiğini, tövbe kapısını onun yüzüne kapatmadığını açık tuttuğunu Rabbine dönüp bağışlanma dileyerek çalması için tövbe kapısını açık tuttuğunu ifade eden bazı hadisleri istişâd olarak getirmiştir: "Allah, gündüz günah işleyen, tövbe etmesi için (af ve mağfiret) elini geceleyin açar. Gece, günah işleyenin tövbe etmesi için de (af ve mağfiret) elini gündüzün açar. Bu durum tâ güneş battığı yerden doğuncaya (Kiyâmet'e) kadar böyle devam eder."³³

Başka bir hadîste ise şöyle buyrulur: "Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki siz hiç günah işlemeyip Allah'tan bağışlanma dilemiş olsaydınız, Allah sizi yok eder (yerinize) günah işleyip Allah'tan bağışlanma dileyecek ve Allah'ın da onları bağışlayacağı bir toplum getirirdi."³⁴

³¹<https://www.risalehaber.com/Karadavî-bazi-musulmanlar-adamlardan-olusan-binaya-degil-taslardanolusan-binaya-ina-415985h.htm> (erişim tarihi: 05.10.2022).

³² el-Karadâvî, Yûsuf, *Hâtıralarım*, c. I, s. 12.

³³ Hadîsi Ebû Mûsâ el-Eş'arî rivâyet etmiştir. Muslim, *el-Câmiu's-Sahîh*, Tevbe, 31; Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, IV: 395,404.

³⁴ Muslim, *el-Câmiu's-Sahîh*, Tevbe, 11.

Sonuç

Yûsuf el-Karadâvî, eserleri, fetvâları ve düşünceleriyle asrımızın en çok adından söz ettiren bir âlimdir. Yüzlerce esere, makaleye, bildiriye imza atmış olan güzide bir âlimin yazdığı eserler ve fetvâları üzerine yapılan veya yapılacak araştırmalar onun asrımızın en önemli fikir ve aksiyon adamlarından biri olduğunu ortaya koyacaktır. Tebliğimizin de bu konulara bir nebze katkı koyacağını düşünüyoruz.

Yûsuf el-Karadâvî'nin Hadîs ve Sünnet'e bakışını yansıtan *es-Keyfe Netaâmel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zevâbit* adlı eseri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Bünyamin Erul tarafından *Sünneti Anlamada Yöntem* adıyla Türkçeye çevrilmiş, mütercimim ifadesiyle kendi eserinden Hanifi Akın adlı mütercimim bazı kelimeleri değiştirip eserinden intihâl yaparak kendi tercümesi gibi Nida yayınları tarafından yayınlatmış olduğunu ifade etmiştir. Kendisinin intihâli tespit ettikten sonra Nida yayınlara da bu hatayı fark ettiklerini ve eseri yeniden kendi adıyla neşrettiklerini ifade etmiştir.

Yûsuf el-Karadâvî'nin Sünnet'e hizmet amacıyla *es-Sunne Masdaran li'l-Ma'rife ve'l Hadâra, el-Medhal li Dirâseti's-Sunneti'n-Nebeviyye, er-Rasûl ve'l-İlm, el-Muntekâ mine't-Tergîb ve't-Terhîb, el-Merciyyetu'l-Ulyâ fi'l-İslâm li'l-Kur'ân ve's-Sunne* adlı kitapları yanında *Şerîatu'l-İslam Sâlihâtun li Kulli Zemân ve Mekân, el-Medhal li Dirâseti's-Şerîati'l-İslâm, Teysiru'l Fıkhî li'l Muslîmi'l-Muâsir (fi Dav' il Kur'ân ve's-Sunne)* adlarıyla yazdığı dolaylı Sünnetle ilgili kitaplar onun Kur'ân ve sünneti hayatının merkezine koyduğunun delillerindedir. *Keyfe Netaâmel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zevâbit* adıyla telif ettiği eseri ise Hadîs ve Sünnet'e dair görüşlerinin bir özeti, Müslümanların Nebevî Sünneti nasıl yaşayacaklarının yöntemini öğreten bir rehber olması yanında Müslümanların Nebevî Sünnet'i yanlış algılamalarının Âlem-i İslâm'da iz düşümleri kısaca onun "Hadîs ve Sünnet Müdafaası" olarak tavsif etmekteyiz.

Yûsuf el-Karadâvî, Nebevî Sünnet'in fert ve toplum hayatını tertip ve tanzîm için detaylı bir yöntem, tefsîr edilmiş yaşayan bir Kur'ân ve yaşayan bir İslâm'ı temsil etmekte olduğunu eserlerinde vurgulamıştır.

Yûsuf el-Karadâvî, Sünnet'in gerçekçi bir yöntem ve insanın zayıflığına riâyet etmiş olduğunu, mübâhlar dairesini, geniş; harâmlar dairesini dar tutmuş olduğunu eserlerinde ortaya koyma gayreti içerisinde olmuştur.

Yûsuf el-Karadâvî, Nebevî Sünnet'in fert ve toplumun hayatının tertip ve tanziminde büyük rol oynadığını vurgulamış, Müslümanların Nebevî Sünnet'i anlamak ve yaşamak için gerçek manada çaba göstermediklerini de işaret etmiştir. Allah Teâlâ'nın Hz. Peygamberi (s.a.s.) "Usve-i Hasene" (güzel örnek) olarak Müslümanlara takdim ettiğini hatırlatmasına rağmen onun yaşamını, yaşamlarına örnek olarak modelleyecekleri yerde Müslümanların Nebevî Sünneti yaşamada, Fıkıh ve Ahlâk açısından anlamada gerçek manada çaba sarfetmemiş olduklarını, kısır bir bakış açısıyla dışa yansıyan Nebevî Sünnet'i dar kalıplar ve dışa yansıyan bazı şekilsel kalıplardan ibaret görmüş olduklarını eserlerinde müşahhas misallerle ispat etmeye gayret sarfetmiştir.

Yûsuf el-Karadâvî, ulvî süflî istek ve arzularla hemhâl olan insanın hem ferdi hem toplumsal hayatta bir denge tutturabilmesinin Nebevî Sünnet sayesinde gerçekleştiğine de vurgu yapmıştır.

Yûsuf el-Karadâvî, fert ve toplumun hayatının âhenk içerisinde yürümesini temin etmek için Kur'ân ve Sünnet'ten görüşler aktarmasının yanında ferdin ve toplumun hayatının tertip ve

16. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

tanziminde irşâd, davetinin yanında kolaylaştırma i'tidâl prensipleri doğrultusunda mekâsidu'ş-şerîa'yı tatbik edilebilirliğini sadece pratik anlamda eserler vermekle kalmamış, izah etmekle yetinmemiş, bunların uygulanabilirliğini de örneklerle ortaya koymuştur.

Yûsuf el-Karadâvî, Müslümanların binalara yaptığı yatırımın değil insanlara yatırımın İslam Medeniyetinin inşasında daha fazla önem arz ettiğine de işaret etmiştir. Ezmânın tagayyürüyle ahkâmın tagayyürünün inkâr olunamayacağını, zamanın değişmesiyle ahkâmın değişeceği kuralından hareketle enflasyon bağlamında vade farkının fâiz olmayacağı düşüncesindedir.

Yûsuf el-Karadâvî, *Keyfe Netaâmel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zevâbit* adlı eseri dünya ve ahiret dengesini bozan Müslümanların, Kur'ân Sünnetle tekrar nasıl ihyâ olacaklarının yolunu göstermiştir. Hem Peygamberimizin (s.a.s.) dönemindeki hem de içinde yaşadığımız toplumdaki illetleri çok iyi tespit etmiş, bu illetlerin nasıl Kur'ân ve Sünnet temelli tedavi edilebileceğinin işaretlerini vermiştir.

Yûsuf el-Karadâvî'nin *Keyfe Netaâmel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zevâbit* eserinin Bünyamin Erul tarafından Türkçeye tercümesine gösterilen teveccühten dolayı 17. Baskısının yapılmasının da ülkemizde Hadîs ve Sünnet kültürünün geliştiğinin göstergesi olduğunu düşünüyoruz.

Kaynakça

Kur'ân-ı Kerîm

Ahmed b. Hanbel, (1992), *el-Musned*, Çağrı Yay. İstanbul, 1992.

Erul, Bünyamin, *Sünneti Anlamada Yöntem" Adlı Çeviri Nasıl İntihal Edildi? Şarkiyat*, Kasım 2009, c. 1, sy. 2, s. 114-123.

el-Hâkim en-Nisâbûrî, Ebû Abdillâh, *el-Mustedrek ale's-Sahîhayn*, Dâru'l-Haremeyn, Kahire, 1997.

Köycü, Erdoğan, Hadîs Metinlerinin Tedvîn ve Tasnîfinde Önemli Bir Yere Sahip Olan "er-Rihle fî Talebî'l-Hadîs" in Rolü Üzerine Bir Değerlendirme, Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2020, c. VI, sy: 2, s. 407-423.

Görmez, Mehmet, Karadâvîyle Bir Söyleşi", *Journal of İslamic Research (İslami Araştırmalar Dergisi)*, 1997, sy. 1-2-3-4, c. 10, s. 145-147.

el-Karadâvî, Yûsuf. *el-Halâl ve'l-Harâm fî'l-İslâm (İslâm'da Helâl Harâm* terc. Mustafa Varlı), 3. Baskı, Şamil Yay., İstanbul, 1974.

el-Karadâvî, Yûsuf. *Keyfe Netâamel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit*, el-Ma'hedu'l-Alemi'l-Fikri'l-İslâmî, International Institute of İslamic Thought Virginia, ABD, 1990. (*Sünneti Anlamada Yöntem* terc. Bünyamin Erul), 5. Baskı, Nida Yay., İstanbul, 2014.

el-Karadâvî, Yûsuf, *Keyfe Netâamel maa's-Sunneti'n-Nebeviyye Meâlim ve Zavâbit*, Dâru'l-Vefâ Mansûre, Mısır, 1990 (*Sünneti Anlamada Yöntem*, terc. Bünyamin Erul Rey Yay., Kayseri, 1991). 3. Baskısı: Rey Yay., Kayseri, 1998.

el-Karadâvî, Yûsuf. *Köy ve Mektep Çocuğu Hâtıralarım*, Nida Yay., İstanbul, 2021.

Muslim b. el-Haccâc. *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yay. İstanbul, 1992.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb. *es-Sunen*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992.

et-Tirmizî, Muhammed b. İsâ. *es-Sunen*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992.